

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Линчак О.В. докторка біологічних наук, с.н.с., професорка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Право на отримання якісної освіти має кожен і воно закріплене в законодавстві, в т.ч. і в Україні. Особливо актуальна є освіта для тих, хто живе в умовах уразливості, бідності або відсутності можливостей. Для таких осіб освіта є своєрідним зціленням, захистом і джерелом сили, вона є одним з найпотужніших рушійних інструментів, який здатний змінити наш світ. На сьогодні в Україні у воєнний час та в умовах повоєнного відновлення все актуальнішою і нагальною до впровадження ставатиме саме інклюзивна освіта.

Суттєвою категорією осіб, які потребують інклюзивного підходу в освітньому процесі, є особи з інвалідністю. В основі терміну «інклюзивна освіта» лежить соціальна модель розуміння інвалідності, яка є результатом взаємодії між людьми з порушеннями здоров'я і бар'єрами, що існують у зовнішньому середовищі, і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Інвалідність відноситься до важливих інтегральних показників, які характеризують стан здоров'я. Вона тісно пов'язана із захворюваністю та по суті завжди є її результатом. Але з іншого боку показник інвалідності також дає уявлення про необхідні обсяги соціального захисту державою осіб з ускладненням хронічних захворювань, наслідками травм, вродженими вадами розвитку. Як форму соціального захисту можна розглядати і надання професійно-технічної освіти особі з інвалідністю.

"Інвалідизація" населення України за останні два роки від початку війни має дуже високі темпи і стає критично проблемною для суспільства. Якщо в

Україні у 2021 р. вперше отримали інвалідність 13 тис., то лише за перші 10 місяців війни у 2022 році - понад 45 тисяч українців [1].

За інформацією Конфедерації роботодавців України Олена Степаненко, близько 70-80% людей з інвалідністю здатні повноцінно працювати нарівні з іншими, бо більшість не мають жодних зовнішніх ознак інвалідності, при цьому в 53% випадків люди з інвалідністю можуть працювати на звичайному робочому місці. Активними учасниками ринку праці можуть стати 0,8-1 млн осіб з інвалідністю, які зараз не працюють. У перспективі кількість робочих місць для осіб з інвалідністю може зрости за рахунок зобов'язань роботодавців державної та комунальної форм власності.

Загальна кількість осіб з інвалідністю працездатного віку (1.01.2022 р.) 2 563 612 осіб. 87,7% (2 247 190 осіб) отримують від держави за різними законодавчими актами соціальну допомогу (пенсії). Кожна десята людина з інвалідністю через хвороби прикута до ліжка та/ або потребує постійного стороннього догляду. При цьому за даними Пенсійного фонду України (на 1.07.2023 р.) лише близько 429 тис. осіб з інвалідністю офіційно працевлаштовані [1].

Доцільно відзначити, що війна в Україні, а перед цим ковідні обмеження дещо змінили трудове законодавство. Надомна й дистанційна робота, а також і деякі інші новації зробили значно гнучкішими трудові відносини і відкрили нові можливості для працевлаштування людей з інвалідністю [1].

Варто відмітити, що військові конфлікти, епідемії захворювань, техногенні катастрофи, низький рівень життя та інші соціальні проблеми породжують труднощі для певних верств населення, але, в першу чергу, для дітей та підлітків. Останні виявляються більш незахищеними перед виникаючими побутовими та психологічними проблемами [2].

Що стосується підлітків з інвалідністю, які також є потенційними здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти, то загалом в Україні у 2021 р. їх було 36 092 осіб. Рівень інвалідності серед 15-17 річних у 2022 р.

порівняно з 2015 р. збільшився для хвороб органів травлення – на 35,5% та ендокринних хвороб та розладів харчування – на 35,3% [2].

Сьогодні поряд з необхідністю структурної перебудови системи надання медичної допомоги на користь профілактики та реабілітації дітей з інвалідністю є необхідність залучати педагогічних працівників закладів освіти усіх рівнів, адже розвиток профілактичної медицини неможливий без освітянської складової, яка сприяє формуванню мотивації населення до збереження та зміцнення здоров'я. Крім того, факторна детермінація основних причин підліткової інвалідності зумовлює доцільність формування основних напрямків та програм з її зниження, а також може свідчити про потреби в залученні додаткового педагогічного персоналу [2].

При цьому на фоні продовження війни в Україні частка осіб з інвалідністю буде лише зростати як серед цивільного населення, так і серед військових. Адже кількість людей, що отримують травми, зростає. Таким чином, організація системи професійної перепідготовки, забезпечення роботою і гідною оплатою людей з різними порушеннями здоров'я – це є і буде залишатися обов'язковою і надзвичайно важливою складовою реабілітації та соціалізації цієї когорти осіб. Вони повинні мати можливість працевлаштуватися і заробляти, фінансово забезпечувати як свої власні потреби, так і потреби сім'ї, які, зокрема, через порушення здоров'я, є більш суттєвими.

Тому сьогодні забезпечення інклюзивної професійної (професійно-технічної) освіти повинно залишатись одним із пріоритетів реформ у нашій країні. Адже освіта виступає суспільним засобом формування життєвих установок, соціальних цінностей і мотивів поведінки, у рамках освіти і науки формуються і нагромаджуються основні ресурси сучасного та майбутнього економічного розвитку.

І сьогодні, як ніколи, час реалізовувати мету професійної (професійно-технічної) освіти - формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у

відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці, мобільності, перспектив кар'єрного зростання впродовж життя (Стаття 15 Закону України Про освіту. Професійна (професійно-технічна) освіта).

В умовах війни та повоєнного відновлення України зараз важливою є підтримка як держави, так і допомога міжнародних партнерів щодо розвитку інклюзивної професійної (професійно-технічної) освіти. Остання в свою чергу повинна швидко реагувати на зіткнення з реальністю війни і чимдалі більше заглиблюватись у проблеми інклюзивного навчання з врахуванням набутого досвіду та вчасно вносити корективи, необхідні для подальшого розвитку.

Список використаних джерел.

1. Мірошниченко О., Назаренко В., Степаненко О., Соцька А., Ждан П. Працевлаштування осіб з інвалідністю: практичний посібник. Київ, 2023. 80 с.

2. Приходько В., Полянська Л., Сазонова І. Загальна інвалідність дітей 0 - 17 років в Україні. Аналітично-статистичний довідник за 2022 р. Київ, 2023. 30 с.